

فصلنامه رهیافت‌های نوین مدیریت جهادی و حکمرانی اسلامی

شماره دهم، دوره سوم، تابستان ۱۴۰۲

نوع مقاله: علمی پژوهشی

صفحات: ۶۳-۷۹

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات بر اساس منویات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در راستای تحقق دولت اسلامی (با تأکید بر استان یزد)

محمد رضا نیک‌نام^۱

امین نیک پور^۲

یاسر سالاری^۳

آمنه فیروزآبادی^۴

تاریخ دریافت مقاله: ۱۴۰۱/۱۲/۰۹ تاریخ پذیرش مقاله: ۱۴۰۲/۰۳/۰۸

چکیده

مقام معظم رهبری ضمن طرح مراحل سیر تکوینی انقلاب که شامل انقلاب اسلامی، نظام اسلامی، دولت اسلامی، کشور اسلامی و تمدن اسلامی است، به نقش حساس مسئولین در راستای تحقق دولت اسلامی تأکید دارند، لذا یکی از اقسامی که بیشترین ارتباط را با بدنه دولت دارد و می‌تواند نقش مؤثری در این خصوص داشته باشد، بسیج ادارات است؛ این تحقیق باهدف طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان در راستای تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری با استفاده از روش کیفی به صورت تحلیل محتوا انجام شده است که در هر مرحله با تکیه بر اسناد و صاحب‌نظران صورت پذیرفته با ۲۰ نفر از خبرگان و مدیران بسیج ادارات، مورد بررسی قرار گرفته و الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری در ۷ مؤلفه (اعتقادی، خدمت‌گرایی، عدالت، اقتصادی، قانون‌گرایی، خردگرایی و درون‌زایی حکمرانان)، احصاء گردید که بسیج ادارات می‌تواند با برنامه‌ریزی و استفاده از این الگو نقش مؤثری را در تحقق دولت اسلامی داشته‌باشد.

کلمات کلیدی

دولت اسلامی؛ انقلاب اسلامی؛ بسیج ادارات؛ مقام معظم رهبری

۱- گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. niknam55@yahoo.com

۲- گروه مدیریت دولتی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. (نویسنده مسئول) nikpour2003@yahoo.com

۳- گروه فلسفه و کلام اسلامی، واحد کرمان، دانشگاه آزاد اسلامی، کرمان، ایران. yaser581@yahoo.com

۴- گروه علوم اجتماعی، واحد بردسیر، دانشگاه آزاد اسلامی، بردسیر، ایران. firoozabadiar8@gmail.com

مقدمه

دولت‌ها برخاسته از نظام‌های سیاسی متفاوتی هستند و هر نظام سیاسی، نگاه خاصی به انسان، جهان و عالم هستی دارد؛ لذا می‌توان گفت دولت‌ها نیز با توجه به نظام‌های سیاسی مختلف، تمایز می‌یابند. در نتیجه اهداف دولت‌ها از هم افتراق می‌یابند و هر دولتی در چهارچوب نظام سیاسی برخاسته از آن به دنبال تحقق اهداف خود است. در این میان، نظام سیاسی اسلام، اهداف و مبانی خاص خود را دارد و با توجه به همین مبانی و اصول نیز دولت اسلامی متناسب با آن شکل می‌گیرد (عظیمی شوشتری، ۱۳۸۸). دولت را می‌توان ساختی از قدرت دانست که ملت‌ها به منظور برقراری نظم و قانون در بین خود و دفاع از سرزمینشان به وجود می‌آورند (آشوری، ۱۳۹۱). در رویکرد کارکردگرایانه دولت مجموعه‌ای از نهادها است که کارکرد نظم و ثبات اجتماعی را بر عهده‌دارند؛ و در رویکرد سازمانی، دولت را مجموعه‌ای از نهادهای عمومی معرفی می‌کنند که مسئول سازمان‌دهی جمعی زندگی اجتماعی‌اند و با هزینه عموم مردم تأسیس شده‌اند (هیوود، ۱۳۹۲). در هر نظام سیاسی، دولت جهت پیشبرد اهداف مدنظر آن نظام شکل می‌گیرد، در نتیجه دولت کارکردهای خاصی را بر عهده دارد (بشیریه، ۱۳۷۸). بعضی از دولت‌ها بر اساس اصول دین است، دولت دینی، دولتی است که انتخاب حاکمان، وظایف، نقش، جهت‌گیری و اهداف دولت مستند به اراده الهی و متون دینی تعریف می‌گردد و بر اساس آن مورد ارزیابی قرار می‌گیرد (لمبتون، ۱۳۸۵). معیار دینی بودن یک دولت استناد به دین و پذیرش مرجعیت دین در زندگی سیاسی است و همچنین در آن ساخت عمومی قدرت سیاسی یا حداقل شرایط حاکمان با معیارهای ملحوظ در نصوص دینی تعریف می‌شود (فیرحی، ۱۳۹۵). از منظر حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی) بینش توحیدی باید زیربنا و قاعده اساسی تمام طرح‌ها، برنامه‌ها و افکار عملی زندگی ساز در اسلام باشد. ایشان نگرش توحیدی را دارای نقش سازنده در زندگی انسان‌ها می‌دانند (مهاجر نیا، ۱۳۹۳). در دیدگاه مقام معظم رهبری دولت به معنای مجموعه کارگزاران و نهادهای حکمرانی اطلاق می‌شود: «دولت به معنای عام، نه به معنای هیئت وزرا؛ یعنی قوای سه‌گانه، مسئولان کشور، رهبری و همه» (امام خامنه‌ای، ۱۳۷۹/۰۹/۱۲). آنچه در این دیدگاه معرف دولت اسلامی از سایر دولت‌ها است، رفتار کارگزاران و کارکردی است که دولت اسلامی دنبال می‌کند: «معنای شعار دولت اسلامی این است که ما می‌خواهیم اعمال فردی، رفتار با مردم، رفتار بین خودمان و رفتار با نظام‌های بین‌المللی و نظام سلطه امروز جهانی را به معیارها و ضوابط اسلامی نزدیک‌تر کنیم. این شعار، بسیار بارز است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۶/۸). مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) مراحل ۵ گانه تکاملی انقلاب اسلامی را شامل تحقق انقلاب اسلامی، تأسیس نظام اسلامی، تشکیل دولت اسلامی، تحقق جامعه اسلامی و تشکیل تمدن بزرگ اسلامی

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

می‌دانند. ایشان فرموده‌اند: « مایک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله بعد تشکیل دولت اسلامی است، مرحله بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله بعد تشکیل تمدن بین‌الملل اسلامی است» (امام‌خامنه‌ای ۸۳/۸/۶).^۴ لذا رسیدن به این مرحله که به تعبیر مقام معظم رهبری، مرحله درخشش نظام اسلامی و ارزش‌های متعالی آن است، بستگی، به نقش حساس و استراتژیک مسئولین و حکمرانان دارد و تا وقتی که دولت اسلامی به معنای حقیقی کلمه تبلور پیدا نکند و دولتمردان آن در روش و منش فردی و حکومتی‌شان از الگوی اسلامی که کامل‌ترین نسخه آن حکومت علوی است، پیروی نکنند، مشکلاتی همچون فساد، رانت، بی‌عدالتی، بی‌خردی و نگاه به دست بیگانگان در آن دیده می‌شود لذا چنین جامعه‌ای در تحقق اهداف اسلامی قطعاً ناکام خواهد ماند، مسلماً تحقق دولت اسلامی نیازمند نقش‌آفرینی بسیج، نهادها و سازمان‌های برجسته و انقلابی در عرصه‌های مختلف فرهنگی، سیاسی، اقتصادی و اجتماعی است و با توجه به اینکه از بسیج ادارات که مرتبط‌ترین نهاد با دولت است به‌عنوان بازوی پرتوان نظام اسلامی یاد می‌شود آیا مدیران بسیج ادارات استان یزد می‌تواند نقش‌هایی در تحقق دولت اسلامی در راستای منویات مقام معظم رهبری داشته باشند؟

مبانی نظری و پیشینه تحقیق

نقش‌های مدیران

مدیران در سازمان‌ها، نقش‌های متفاوتی را ایفا می‌کنند که برحسب شرایط زمانی، مکانی و نوع کار، این نقش‌ها متفاوت و متغیر است و شناسایی این نقش‌ها در بهبود عملکرد تأثیر بسزایی دارد. بیان نقش‌ها و مأموریت‌ها در کل سازمان شامل تعیین کلی نوع عملیاتی است که سازمان مسئول اجرای آن است. این عملیات در زمینه‌هایی چون خدمات سازمان، ارباب‌رجوع، روش‌های سازمانی و فلسفه و عملیات اجرا می‌شود. نقش‌ها مجموعه‌ای از رفتارهایی هستند که اشخاص در زمینه مشاغل و وظایف خود از پست‌ها و موقعیت‌هایشان انتظار دارند. نظریه نقش تلاش می‌کند، توضیح دهد که چگونه این انتظارات اجتماعی بر رفتار کارگران تأثیر می‌گذارد. (رضائیان، ۱۳۷۹)

یک مدیر در سازمان به‌صورت مداوم در حال تغییر نقش است و در طول روز به مسائل مختلفی برمی‌خورد که باید برای آن راه‌حلی پیدا کند؛ بنابراین شاید اساسی‌ترین نیاز هر مدیر داشتن اطلاعات و اخبار مختلف در زمینه فعالیتش و اساسی‌ترین مهارت هر مدیر پردازش اطلاعات و تصمیم‌گیری باشد، نقش‌های مدیران به سه گروه عمده (نقش‌های میان فردی، نقش‌های اطلاعاتی و نقش‌های تصمیم‌گیری تقسیم می‌شوند (مینتزبرگ، ۲۰۰۹).^{۱۲}

بسیج ادارات

اسناد بالادستی شامل قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران (اصول ۱۵۰ و ۱۵۱)، دستورالعمل تشکیل رده‌های مقاومت بسیج در ادارات ابلاغ ستاد کل نیروهای مسلح مصوب فرمانده معظم کل قوا، مصوبات و مقررات حمایتی، مصوبه شورای عالی امنیت ملی در خصوص طرح فراخوانی بسیجیان مورخ ۲۸ آبان ۱۳۷۳، ابلاغیه تشکیل و تقویت بسیج اداری و کارگری ۲۸ خرداد ۱۳۷۱، ابلاغیه معاون اول محترم ریاست جمهوری در خصوص فراخوانی بسیجیان توسط نیروی مقاومت بسیج مورخ ۱۹ فروردین ۱۳۷۱، بخشنامه قبول اسناد هزینه‌های بسیج، تصویب‌نامه شورای عالی اداری مورخ ۲۳ خرداد ۱۳۹۰، سند راهبردی اعتلای ۱۰ ساله بسیج و کتابچه ساختار سازمان حوزه و پایگاه مقاومت بسیج ادارات، اصلی‌ترین مبانی سازمانی این تحقیق به شمار می‌آید. چشم‌انداز بسیج ادارات که با عنوان بسیج کارمندان نیز نام‌گذاری شده است این‌گونه تعریف شده است: مجموعه‌ای توانمند، نوآور، نقش‌آفرین، تحول‌گرا، خدمت‌گزار، فراگیر در سطح دستگاه‌ها و نهادها، برخوردار از ظرفیت‌های مادی و معنوی و تعاملی و هم‌افزا با سایر اقشار به‌منظور تحقق بسیج ده‌ها میلیونی و کمک به تحقق سیاست‌های کلی نظام اداری ابلاغی مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) و استقرار و ارتقا سلامت نظام اداری جهادی و ولایی باتریت نیروی انسانی طراز انقلاب اسلامی در دستگاه‌های اجرایی کشور در راستای تمدن‌سازی نوین اسلامی» همچنین مأموریت این نهاد عبارت است از: «تحقق بخشی از بسیج ده‌ها میلیونی شامل مجموعه کارمندان بسیجی، مؤمن، انقلابی، پای‌کار که وظیفه کارآمد سازی و نقش‌آفرینی مؤثر کارمندان و ادارات در نظام اداری کشور را بر عهده‌دارند.» نقش تخصصی بسیج ادارات عبارت است از: ۱- سیاست‌گذاری، طرح‌ریزی و برنامه‌ریزی برای نقش‌آفرینی در کارآمد سازی نظام اداری کشور ۲- مدیریت بر جذب، سازمان‌دهی، تربیت، شبکه‌سازی و حفظ انسجام کارمندان ۳- مدیریت و ترویج و تعمیق فرهنگ و ارزش‌های اسلامی ناب محمدی (ص) انقلاب اسلامی و دفاع مقدس ۴- مدیریت بر اشراف، تحلیل، تبیین و اطلاع‌رسانی از دستگاه‌های حاکمیتی و اجرایی

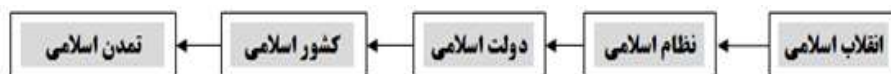
فرایند پنج‌گانه تحقق اهداف انقلاب اسلامی در نگاه رهبر معظم انقلاب

فرآیند تحقق هدف‌های انقلاب اسلامی، یک «فرآیند» طولانی و البته دشواری است. مقام معظم رهبری نخستین بار فرآیند تحقق اهداف پنج‌گانه اسلامی را در جمع مسئولان و کارگزاران نظام در تاریخ ۷۹/۹/۲۱ مطرح کردند. البته ایشان در ادامه نیز به‌طور مستمر و در مقاطع مختلف، ضرورت تحقق این اهداف را به مسئولین اجرایی کشور یادآوری کرده‌اند، از جمله: بیانات در دیدار با مسئولان و کارگزاران نظام در تاریخ ۷۹/۹/۱۲؛ بیانات در جمع کارگزاران نظام در تاریخ ۸۰/۹/۲۱؛ بیانات در دیدار مسئولان

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک‌پور، سالاری و فیروزآبادی

نظام در تاریخ ۸۳/۸/۶؛ بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران در تاریخ ۸۴/۵/۲۸؛ بیانات در دیدار با اعضای هیئت دولت در تاریخ ۸۴/۶/۸؛ بیانات در دیدار دانشجویان کرمانشاه در تاریخ ۹۰/۷/۲۴؛ بیانات در اجتماع مردم کنگاور در تاریخ ۹۰/۷/۲۷.

مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در بیانات فوق اشاره می‌کنند که «ما یک انقلاب اسلامی داشتیم، بعد نظام اسلامی تشکیل دادیم، مرحله‌ی بعد تشکیل دولت اسلامی است، مرحله‌ی بعد تشکیل کشور اسلامی است، مرحله بعد تشکیل تمدن بین‌الملل اسلامی است»؛ لذا رهبری فرآیند تحقق اهداف انقلاب اسلامی را در پنج مورد زیر می‌دانند (نمودار ۱):

نمودار ۱. فرایند پنج‌گانه تحقق اهداف انقلاب اسلامی در نگاه رهبر معظم انقلاب

تحقق دولت اسلامی

«دولت اسلامی شامل همه کارگزاران نظام اسلامی است، نه فقط قوه مجریه، یعنی حکومت‌گران و خدمت‌گزاران عمومی. این‌ها باید جهت‌گیری‌ها و رفتار اجتماعی و رفتار فردی خود و رابطه‌شان با مردم را با معیارهای اسلامی تطبیق دهند تا بتوانند به آن اهداف برسند. بعد هم باید آن جهت‌گیری‌ها را در مد نگاه خودشان قرار دهند و به سرعت به سمت آن جهت‌گیری‌ها حرکت کنند، این می‌شود دولت اسلامی، معنای شعار دولت اسلامی این است که ما می‌خواهیم اعمال فردی، رفتار با مردم، رفتار بین خودمان و رفتار با نظام‌های بین‌المللی و نظام سلطه امروز جهانی را به معیارها و ضوابط اسلامی نزدیک‌تر کنیم. این شعار، بسیار بارز است، ان‌شاءالله به این شعار پایبند بمانید و این تلاش را جدی‌تر، بی‌آسیب‌تر و واقعی‌تر کنید، چون گامی بلند خواهد بود در راه رسیدن به آن هدف‌ها و همان‌طور که عرض کردم، رسیدن به آن هدف‌ها، مردان خودش را می‌خواهد؛ یعنی کسان و عناصر و کارگزاران خودش را می‌خواهد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۸۴/۶/۸).^۵

مقام معظم رهبری تحقق دولت اسلامی را بر مبنای ۷ مؤلفه (سلامت اعتقادی و اخلاقی، خدمت به مردم، عدالت ورزی، سلامت اقتصادی و مبارزه با فساد، قانون‌گرایی، حکمت و خردگرایی، تکیه به ظرفیت درون‌زایی) تبیین نمودند که شاخصه‌های آن شرح زیر است (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).^۶

شاخص سلامت اعتقادی و اخلاقی

«اولین شاخص، شاخص اعتقادی و اخلاقی است بخصوص در مسئولان رده‌های بالا سلامت اعتقادی، سلامت اخلاقی و سلامت عملکردی که از اعتقاد درست و نگاه درست به حقایق جامعه ناشی می‌شود.

من خواهش می‌کنم البته شاید لزومی نداشته باشد که من این را از شما بخواهم و تحصیل حاصل باشد با قرآن رابطه‌تان را قطع نکنید، حتماً هرروز مقداری قرآن بخوانید، با دعا و توسل رابطه‌تان را محکم کنید، این فشار کار را کم می‌کند، سختی‌های کار را برمی‌دارد، شمارا بانشاط می‌کند، آماده مواجهه با موانع بزرگ می‌کند، یعنی سرحال می‌آورد روح انسان معتقد را، این خیلی امر مهمی است و نوافل و مانند این‌ها انس با معنویات که دیگر حالا جای خود دارد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

شاخص خدمت به مردم

«گفتمان اصلی دولت اسلامی، خدمت است. روحیه خدمت که این گفتمان اصلی دولت اسلامی همین خدمت است، اصلاً فلسفه وجود ما جز این نیست، ما آمده‌ایم خدمت کنیم به مردم و هیچ چیز نباید ما را از این وظیفه غافل کند. البته ما هرکدامان دل‌بستگی‌هایی داریم، سلیقه‌هایی داریم، در زمینه سیاسی، در زمینه مسائل اجتماعی، دوستی‌هایی داریم، دشمنی‌هایی داریم، این‌ها همه حاشیه است، متن عبارت است از خدمت، نباید بگذاریم این حواشی بر روی این متن اثر بگذارد. کار را باید جهادی کرد، جهادی به معنای بی‌قانونی نیست. در همان چهارچوب قانون، دو جور می‌شود کارکرد. یک کار مرسوم اداری، یک کار جهادی. کار جهادی یعنی از موانع عبور کردن، موانع کوچک را بزرگ ندیدن، آرمان‌ها را فراموش نکردن، جهت را فراموش نکردن، شوق به کار، این کار جهادی است. کار را باید جهادی انجام داد تا ان شاء الله خدمت به‌خوبی انجام بگیرد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

شاخص عدالت‌طلبی

«معتقد به پیشرفت بدون عدالت نیستیم. دهه چهارم انقلاب، دهه پیشرفت و عدالت است. پیشرفت بدون عدالت همان نتیجه‌ای را خواهد داد که شما از تمدن پر جلوه غرب، امروز دارید مشاهده می‌کنید. ثروت و قدرت و علم و فناوری، بیشتر از آن چیزی که این‌ها دارند برای این دوره تصور نمی‌شده، این‌ها حداکثر رادارند، اما درعین حال شما ملاحظه کنید آنجا عدالت وجود ندارد. ما پیشرفت را لازم داریم، پیشرفت به همان معنایی که امروز در ادبیات غربی به‌عنوان توسعه یاد می‌شود، ما اسمش را می‌گذاریم پیشرفت، این پیشرفت، قطعاً بایستی همراه با عدالت باشد. خوب، در قرآن هم شما ملاحظه می‌کنید، همه ارسال رسل و انزال کتب و مانند این‌ها «لِيَقُومَ النَّاسُ بِالْقِسْطِ» است، برای این است که جامعه با قسط زندگی بکند» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

شاخص سلامت اقتصادی و مبارزه با فساد

«مدیر هر دستگاه باید قبل از ورود به دستگاه‌های نظارتی با نگاه دائم خود مراقب سلامت سرتاسر دستگاه تحت اشراف و مدیریتش باشد و غفلت نکند. منصب حکومتی، جایگاه قدرت و منابع مالی است،

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

وسوسه‌ها در اینجا انسان را راحت نمی‌گذارد. حالا شما به خودتان نگاه نکنید که متدینید و سطح بالا هستید و مقاومت می‌کنید در مقابل این وسوسه‌ها، در درجات پائین ممکن است در مقابل این وسوسه‌ها نتوانند مقاومت بکنند. شما باید مراقب باشید، شما باید چشم بصیر بینای خودتان را بر سرتاسر این دستگاهی که زیر اشراف شما است و تحت مدیریت شما است، آن چنان بگسترانید که نگذارید در یک گوشه این سلامتی اقتصادی به وجود بیاید و این وسوسه‌ها کارگر بشود. حتی قبل از آنکه دستگاه‌های نظارتی وارد بشوند، خوب، ما دستگاه‌های نظارتی در کشور داریم، آن‌ها وظیفه‌ای دارند، چه آنچه مربوط به مجلس است، چه آنچه مربوط به قوه قضائیه است، چه آنچه مربوط به خود قوه مجریه است مثل بازرسی‌های قوه مجریه لکن قبل از آنکه نوبت به آن‌ها برسد، خود مدیر دستگاه مراقب سلامت آن باشد و این احتیاج دارد به نگاه دائم، غفلت نباید کرد. واقعاً در دستگاه‌های اجرایی، اکثریت کارکنان، کارکنان زحمت‌کش و پاک و سالمند، اما وقتی که یک مورد، دو مورد، ده مورد انسان‌های ناپاک و ناسالم در یک دستگاهی حضور پیدا می‌کنند، مثل میکروب، مثل موربانه آنجا فعالیت می‌کنند، زحمات این مجموعه زحمت‌کش واقعاً ضایع می‌شود و هم بدنام می‌شوند، هم زحماتشان از بین می‌رود، فساد محیط اطمینان را از بین می‌برد» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶)

«مسئله مبارزه با مفاسد را جدی بگیرید. مبارزه با مفاسد اقتصادی، در درجه اول، کار خود دولت است: در همه جای دنیا مبارزه با فساد، کار دولت است، چرا ما قوه قضائیه را مسئول این کار می‌کنیم؟ من به این حرف معتقدم. معتقدم مبارزه با فساد در درجه اول کار خود دولت است»^۸.

شاخص قانون‌گرایی

«خب قانون‌گرایی خیلی مهم است. قانون ریل است، از این ریل اگر چنانچه خارج شدیم، حتماً آسیب و صدمه است. گاهی قانون ناقص است، گاهی قانون معیوب است، اما همان قانون معیوب هم اگر چنانچه عمل نشود قانونی که منتهی به بلبشو و هر که هر که خواهد شد ضرر آن عمل نشدن، بیشتر از ضرر عمل کردن به قانون است. این را باید نهادینه کرد، در مجموعه دستگاه‌های نباید نهادینه بشود» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

حکومت و دولت در اسلام مجموعه اداره‌کننده کشورند. در کشور جمهوری اسلامی ایران این مسئولیت را مقام رهبری و قوای سه‌گانه (مقننه، قضائیه و مجریه) دارند و دارای اختیارات قانونی فراوانی در تمام ابعاد حکومتی به‌ویژه در زمینه اقتصادی هستند. (نبی زاده، ۱۳۸۱).

شاخص حکمت و خردگرایی در کار

«یک شاخص دیگر، مسئله حکمت و خردگرایی در کارها است، کار کارشناسی، مطالعه درست،

ملاحظه جوانب و آثار و تبعات یک اقدام و حتی گاهی ملاحظه تبعات یک اظهار نظر گاهی یک اظهار نظر از سوی یک مسئول دارای جایگاه و به اصطلاح دارای تربیون، دارای منبر، یک تأثیرات سوئی می‌گذارد که این تأثیرات را اگر انسان بخواهد برطرف کند، مبالغی بایستی کار کند، همان قضیه سنگ توی چاه است، واقعاً مشکلات ایجاد می‌کند. بایستی سنجیده اظهار نظر کرد. این جور نباشد که ما حالا یک مدیری هستیم، یک مسئولی هستیم، درباره یک مسئله‌ای یک مطلبی به ذهنمان می‌رسد، کارشناسی نشده، بررسی نشده، جوانب دیده نشده، این را نباید پرتاب کرد در فضای افکار عمومی، گاهی اوقات جمع‌کردنش کار سخت و مشکلی است. این خردگرایی و حکمت در مدیریت‌ها و در کارها است» (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).

شاخص تکیه بر ظرفیت درون

«امیدمان به بیرون از ظرفیت داخلی کشور نباشد. نگاهمان به بیرون نباشد. این، توصیه ما است، این معنایش این نیست که از امکاناتی که در بیرون هست استفاده نکنیم، این دو حرف باهم اشتباه نشود. نمی‌گوییم از این‌ها استفاده نکنید، اما می‌گوییم اطمینان نکنید، اعتماد نکنید، چشم به آنجا ندوزید. حل مشکلات در درون کشور و امکانات داخلی کشور است که از این‌ها می‌شود خردمندانه بهره‌برداری کرد. این‌ها باید شناسایی بشوند و این است که رتبه ما را در دنیا بالا می‌برد. اقتدار درونی هر کشوری به قدر قدرت درونی او است. سهمش از مجموعه مناسبات بین‌المللی به همان نسبت بالاتر است، امیدمان را به بیرون از ظرفیت داخلی کشور ندوزیم. در بیرون از مجموعه کشور و نظام جمهوری اسلامی، جبهه بزرگی وجود دارد که با همه توان از سی‌وچند سال پیش به این طرف کوشیده نگذارد که این انقلاب ریشه‌دار بشود، نگذارد که این نظام جمهوری اسلامی پایدار بماند، نگذارد که پیشرفت کند، نگذارد که در زمینه‌های گوناگون الگو بشود. نمی‌شود از دشمن و روش‌های خصمانه‌ای که کرده، انتظار دوستی و محبت و صمیمیت داشت (امام خامنه‌ای، ۱۳۹۲/۶/۶).^۹

پیشینه تحقیق

امید حیدری (۱۳۹۹) در تحقیقی با عنوان "بررسی تحلیلی چالش‌ها و راهبردهای تحقق مرحله دولت‌سازی اسلامی از منظر مقام معظم رهبری"، نتیجه گرفته: که ارکان حاکمیتی مورد خطای محاسباتی را در اسرع وقت بر اساس مستندات موثق به سمع و نظر دستگاه‌های نظارتی مربوطه برسانند و تا حصول نتیجه و شفاف شدن موضوع در مسیر تکامل قرار گرفتن دستگاه مربوطه، رسد ادامه پیدا کند. مهدی تمکین (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان "نقش و جایگاه سازمان‌ها، نهادها، مراکز نظامی و انتظامی، فرهیختگان (دولت اسلامی)" نتیجه گرفت: نقش بی‌بدیل جوانان به گفته رهبری در این

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

مسئله به‌طور کامل مشهود است با فعالیت‌های چون فساد زدایی و جهادهای فرهنگی و اجتماعی سعی بر رسیدن به آرمان‌هایشان دارند.

خدیدجه محمدی (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان "علل ضرورت شکل‌گیری دولت اسلامی در فرایند تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای" نتیجه گرفته: سه علت ساختاری، کارگزاری و نهادی از مهم‌ترین این علت‌ها هستند: در علل ساختاری فاصله داشتن وضع موجود دولت‌ها در جمهوری اسلامی با وضع مطلوب دولت و در علل کارگزاران؛ عدم تطابق بعد اخلاقی (اشرافی‌گری و...) و رفتاری (وجود تبعیض و فسادهای اداری و...) کارگزاران دولتی با معیارهای اخلاقی و رفتاری اسلامی و در علل نهادی ناکارآمدی نسبی برخی دولت‌ها در جمهوری اسلامی در انجام برخی وظایف (فرهنگی، اقتصادی و...) و تحقق برخی از اهداف عالی انقلاب اسلامی ضرورت تحقق دولت اسلامی را ایجاب می‌کند.

فرشاد رومی (۱۳۹۷) در تحقیقی با عنوان "دولت اسلامی؛ چالش‌ها و موانع داخلی تحقق آن در ایران" نتیجه گرفت: برای تحقق دولت اسلامی را اتکا به درون و تقویت کارآمدی یا همان مشروعیت ثانویه نظام دانست که می‌تواند از طریق اقدامات واقعی برای نزدیک نمودن کارکرد نظام به خواسته‌های مشروع مردم و نیز اقناع مردم نسبت به عملکرد مناسب نظام و مسئولان حاصل گردد.

محمد عزیزاللهی (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان "فعالیت‌های آموزشی و تربیتی ناجا در عرصه تحقق دولت اسلامی" نتیجه گرفته: تربیت نسل جوان و آگاهی‌بخشی در زمینه مسائل تربیتی و امنیتی یکی از نیازهای اساسی افراد محسوب می‌شود همچنین اثربخشی نظام آموزشی و تربیتی ناجا در گرو توانمندی و کارآمدی متولیان امر تعلیم و تربیت است،

عباس نوری (۱۳۹۶) در تحقیقی با عنوان "دولت اسلامی؛ شاخص‌ها و موانع تحقق آن در اندیشه مقام معظم رهبری" نتیجه گرفته: یکی از مهم‌ترین مراحل تکوین و تحقق تمدن نوین اسلامی در اندیشه مقام معظم رهبری، تشکیل دولت اسلامی است. وی موانع داخلی تحقق دولت اسلامی را هوی پرستی و هوس پرستی، آمال طولانی، سستی در بینش و ایمان انقلابی، فرم‌گرایی و ظاهرینینی دانست.

روش‌شناسی تحقیق

این پژوهش از نوع کاربردی و با استفاده از روش تحلیل محتوا به‌صورت میدانی و کتابخانه‌ای انجام شد. تحلیل محتوا روشی است که مبتنی بر رویکرد کیفی و با به‌کارگیری فنون مختلف به تحلیل نظام‌مند متون حاصل از مصاحبه‌ها، یادداشت‌های روزانه، یادداشت‌های مشاهدات و یا اسناد می‌پردازد (لی، ۲۰۰۶).^{۱۳} در تحلیل محتوا، متن به شیوه‌های قاعده‌مند و گام‌به‌گام به واحدهای تحلیلی تقسیم می‌شود و با دنبال

کردن سؤال اصلی یا همان مسئله پژوهش، مقوله‌ها بر اساس جنبه‌های نظری، شناسایی می‌شوند (حریری، ۱۳۸۵). تحلیل محتوا در واقع تحلیل سیستماتیک، عینی و کمی ویژگی‌های پیام که شامل بررسی دقیق تعاملات انسانی، تحلیل ویژگی تصاویر در آگهی‌های تجاری تلویزیون، فیلم‌ها و رمان‌ها، بررسی کامپیوتری کاربرد کلمات در اخبار منتشره و سخنرانی‌های سیاسی و بسیاری چیزهای دیگر می‌شود (نئوندورف، ۲۰۰۲)^{۱۴}. تحلیل داده‌ها بلافاصله پس از آغاز جمع‌آوری آن‌ها شروع می‌شود و جمع‌آوری و تجزیه و تحلیل آن‌ها به صورت هم‌زمان انجام می‌شود و تا زمانی که به حد اشباع برسند، این روند ادامه می‌یابد. در این پژوهش با بیست نفر از خبرگان و مدیران بسیج ادارات که از دانش و تجربه مربوط به مقوله دولت اسلامی برخوردار بودند، مصاحبه‌های عمیق نیمه ساختاریافته انجام شد، ابتدا با سه نفر از مدیران و صاحب‌نظران این حوزه مصاحبه‌های اولیه صورت گرفت، در ادامه به منظور دستیابی به نمونه‌های مورد نظر، طبق روش گلوله برفی مصاحبه‌شونده یک یا دو نفر از افرادی را که می‌توانستند به پربارتر شدن این پژوهش کمک کنند را معرفی می‌کردند؛ و پس از اشباع کامل، کلیه مصاحبه‌ها پیاده‌سازی و مورد تحلیل قرار گرفت.

در این تحقیق با توجه به موضوع پژوهش سؤالات مصاحبه نزدیک به موضوع و با توجه به اهداف و سؤالات اصلی و فرعی پژوهش طرح گردید، در ادامه با کمک استاد راهنما و همچنین با استفاده از نظر چند نفر از کارشناسان بسیج بررسی شد و روایی و پایایی آن احراز گردید.

سؤال‌های تحقیق

سؤال اصلی

الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات بر اساس منویات مقام معظم رهبری در راستای تحقق دولت اسلامی کدام است؟

سؤالات فرعی

۱- مؤلفه‌های نقش‌های مدیران بسیج ادارات بر اساس منویات مقام معظم رهبری در راستای تحقق دولت اسلامی کدام است؟

۲- اعتبار مدل نظری چگونه است؟

یافته‌های پژوهش

کلیات مدل استخراج شده دستیابی به فرایند نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری، با توجه به مطالعات کتابخانه‌ای، اسناد و مدارک و

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

عکس‌العمل مدیران و نخبگان در مصاحبه‌های خود به ۷ مقوله اصلی (اعتقادی، خدمت‌گرایی، عدالت، اقتصادی، قانون‌گرایی، خردگرایی، درون‌زایی) و ۱۷ مقوله فرعی تقسیم‌شده‌اند؛ که به تفکیک به شرح (جدول ۲) به جزئیات آن پرداخته می‌شود.

شایان‌ذکر است به دلیل محدودیت در تعداد صفحات مقاله، فقط تحلیل ولایت‌مداری از مقوله اعتقادی به‌عنوان نمونه در این مقاله آورده شده است.

جدول ۲. فهرست سازه، مقوله‌های اصلی، فرعی و تعداد مفاهیم ناشی از کدگذاری

تعداد مفاهیم	مقوله فرعی	مقوله اصلی	سازه
۴	ولایت‌مداری	اعتقادی	نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری
۳	حفظ ارزش‌ها		
۷	سلامت اعتقادی		
۸	شوق خدمت	خدمت‌گرایی	
۷	مدیریت جهادی		
۸	عدالت محوری	عدالت	
۴	عدالت‌خواهی		
۴	نظارت درونی	اقتصادی	
۸	سلامت اقتصادی		
۸	مبارزه با فساد		
۳	اجرای قوانین	قانون‌گرایی	
۳	آموزش قوانین		
۳	پرورش مدیران	خردگرایی	
۳	آموزش مدیران		
۲	تشویق مدیران		
۶	اقتدار درونی	درون‌زایی	
۴	اعتماد درونی		

فرایندهای اعتقادی

از مجموعه ۱۷ فرایند نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری، ۳ فرایند آن شامل ولایت‌مداری، حفظ ارزش‌ها و سلامت اعتقادی زیرمجموعه فرایندهای اعتقادی هست؛ که به شرح ذیل تشریح می‌گردند:

ولایت مداری

« از مهم‌ترین اصول اسلام، ولایت است. ولایت به معنای پذیرفتن رهبری پیشوای الهی و نیز اعتقاد به این‌که امامان معصوم پس از پیامبر اسلام (ص) از سوی خداوند بر مردم ولایت دارند. نظام سیاسی اسلام و شیوه حکومتی دین بر پایه ولایت است و ملاک مسلمانی پس از اطاعت از رسول خدا (ص) ولایت‌پذیری است. بشر برای پیمودن راه سعادت چاره‌ای جز تبعیت و پیروی از فرمان‌ها راهنمایان الهی ندارد بدین‌جهت هرگاه مسلمانان حول محور ولایت جمع شده و تابع بی و چون و چرای ولایت بوده‌اند پیروزی و سعادت دنیا و آخرت را کسب نموده‌اند» (شهید مطهری، ۱۳۷۰).

جدول ۳. مفاهیم (کدهای) استخراج‌شده از مقوله فرعی ولایت مداری

سازه	مقوله اصلی	مقوله فرعی	کدهای استخراج‌شده
نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری	اعتقادی	ولایت مداری	ترویج بیانات و اندیشه امام خمینی ره و مقام معظم رهبری
			شناسایی نیروهای ارزشی متدین، متخصص، ولایتمدار و پیشنهاد در انتصاب آن‌ها
			پیگیری انتصاب مدیران متدین، متخصص، ولایتمدار
			ارائه الگوهای معنوی ولایت مدار مبتنی بر منش و سیره پیامبر اکرم و ائمه اطهار (ع) فرادارات

مصاحبه‌شونده‌ای در این زمینه این‌چنین عنوان نمود:

"بسیج ادارات باید زمینه‌ای را فراهم نماید تا بیانات و اندیشه‌های حضرت امام خمینی (ره) و مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در ادارات و دستگاه‌های دولتی ترویج نماید. با ترویج اندیشه‌های امامیم انقلاب می‌توان تا حدی به ولایت مداری کارکنان کمک کرد."

یکی دیگر از مصاحبه‌شوندگان در بسیج استانداری راجع به این موضوع چنین اذعان داشت:

"مشکل دولت در شناسایی نیروهای ارزشی متخصص ولایت مدار هست. دولت می‌خواهد افراد مناسب را در انتصابات به کار بگیرد ولی متأسفانه در خصوص شناسایی آن‌ها ضعیف است لذا بسیج ادارات باید در شناسایی نیروهای ارزشی متخصص ولایتمدار به دولت کمک کند و افراد مناسب را جهت انتصابات پیشنهاد نماید."

نخبه دیگری از بسیج ادارات در این خصوص اذعان داشت که:

" دولت باید از پیشنهادها بسیج استفاده کند و بسیج ادارات نیز باید الگوهای معنوی ولایت مدار

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

مبتنی بر منش و سیره پیامبر اکرم و ائمه اطهار (ع) فرادارات معرفی نماید تا با حضور و معرفی این الگوها دیگر کارکنان در خصوص ولایت مداری اهمیت بیشتری داده و مسائل اعتقادی را بیشتر رعایت نمایند." یکی دیگر از مدیران در مصاحبه خود بیان داشت:

"بسیج ادارات باید پیگیر باشد تا مدیران متدین، متخصص، ولایتمدار در انتصابات به کارگیری شوند و دولت بتواند از وجود چنین افرادی استفاده نماید."

الگوی پژوهش

مروری بر مطالعات انجام شده در خصوص نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری توأم با مصاحبه‌های نیمه ساختاریافته با خبرگان و صاحب‌نظران در حوزه دولت اسلامی

منجر به صدور الگو به شرح تصویر ذیل گردید:

نمودار ۲. الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات استان یزد بر اساس منویات مقام معظم رهبری در راستای تحقق دولت اسلامی

همان‌طور که در نمودار ۲ مشاهده می‌شود، الگوی مفهومی به دست آمده از یافته‌های کیفی حاکی از آن است که با پیاده‌سازی مؤلفه‌ها و پیشران‌های دولت اسلامی، جزء به جزء نقش‌های مدیران بسیج ادارات در تحقق دولت اسلامی بر اساس منویات مقام معظم رهبری دست یافت.

تعیین اعتبار مدل نظری

تعیین اعتبار نظریه بر اساس شاخص‌های تناسب و کاربرد بررسی شدند و نظر مصاحبه‌شوندگان در این باره پرسیده شد. برای اعتباربخشی به مدل و نتایج تحقیق کیفی از روش‌های زیر استفاده شده است:

الف) اجماع داده‌ها: در این پژوهش با افراد گوناگونی مصاحبه شد.

ب) اجماع پژوهشگران: در مراحل گوناگون پژوهش، یافته‌های تحقیق با همراهی همکاران پژوهشگر در بسیج و اساتید راهنما و مشاور بازنگری شده است.

ج) کنترل اعضاء: در مراحل گوناگون پژوهش، یافته‌های تحقیق با افراد مطلع و خبرگان بسیج ادارات با بیش از بیست سال سابقه و تجربه مدیریتی بازبینی شده است.

در خصوص شاخص کاربردی بودن، مقایسه مستمر داده‌ها با پیشینه و مبانی نظری پژوهش انجام شد. در این راستا سعی شد با تدوین پرسش‌های نیمه ساختاریافته در هر مرحله از مصاحبه و رفع مستمر ایرادها، به کاربردی بودن پژوهش جامه عمل پوشانده شود (دانایی‌فرد، الوانی و آذر، ۱۳۹۴؛ کرسول و پلانوکلازک، ۱۳۹۴).

نتیجه‌گیری و بحث

دولت اسلامی به‌عنوان مرحله سوم از فرایند تمدن نوین اسلامی، رسالت سنگینی در راستای ایجاد جامعه اسلامی بر عهده دارد. با توجه به اهمیت و جایگاه دولت اسلامی در این امر و عدم تحقق آن به‌صورت کامل و تأکیدات مقام معظم رهبری (مدظله‌العالی) در این خصوص ضرورت توجه به آن را زیاد نموده است. لذا در این مقاله برای رسیدن به هدف اصلی باید مؤلفه‌های نقش‌های مدیران بسیج ادارات بر اساس منویات مقام معظم رهبری در راستای تحقق دولت اسلامی تعیین می‌شود، با توجه به تحلیل‌های انجام‌شده، یافته‌های پژوهش نشان داد در بین اسناد و مصاحبه‌های مرتبط با مؤلفه اعتقادی و اخلاقی حکمرانان و دولتمردان، مقوله‌های ولایت‌مداری، حفظ ارزش‌ها و سلامت اعتقادی دارای اهمیت ویژه‌ای است، در رابطه با مؤلفه خدمت‌گرایی، مقوله‌های شوق خدمت و مدیریت جهادی مورد تأکید قرار گرفته است. در خصوص مؤلفه عدالت، مقوله‌های عدالت‌محوری و عدالت‌خواهی مهم است. در رابطه با مؤلفه اقتصادی، مقوله‌های نظارت درونی، سلامت اقتصادی و مبارزه با فساد دارای اهمیت ویژه‌ای است. خروجی

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

مؤلفه قانون‌گرایی، مقوله‌های اجرای قوانین و آموزش قوانین مورد تأکید است. در خصوص مؤلفه قانون‌گرایی، مقوله‌های پرورش مدیران، آموزش مدیران و تشویق مدیران در ارتقاء خرد و خردگرایی دارای اهمیت ویژه‌ای است و در رابطه با مؤلفه درون‌زایی و تکیه بر ظرفیت‌های درون، مقوله‌های اقتدار درونی و اعتماد درونی دارای اهمیت ویژه‌ای است.

سپاسگزاری

این پژوهش با همکاری بسیج ادارات، سپاه‌الغدیر و استانداری یزد که امکان ورود به سازمان‌ها را فراهم کردند و موانع را برطرف نمودند انجام‌شده است و از تمامی مدیران و نخبگان دستگاه‌های فوق که همکاری مؤثری در اجرای تحقیق داشتند، بسیار سپاسگزار و قدردان زحمات این عزیزان هستیم.

منابع

- ۱) آشوری، داریوش. (۱۳۹۱). دانشنامه سیاسی. چاپ بیست و یکم، تهران: انتشارات مروارید
- ۲) بشیریه، حسین. (۱۳۸۷). آموزش دانش سیاسی: مبانی علم سیاست نظری و تأسیسی. تهران: نشر نگاه معاصر. چاپ نهم
- ۳) پورتال جامع مقام معظم رهبری حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی)
- ۴) تمکین، مهدی (۱۳۹۸)، نقش و جایگاه سازمان‌ها، نهادها، مراکز نظامی و انتظامی، فرهیختگان (دولت اسلامی) در تحقق جامعه اسلامی کشور اسلامی، تهران
- ۵) حیدری، امید (۱۳۹۹)، بررسی تحلیلی چالش‌ها و راهبردهای تحقق مرحله دولت سازی اسلامی از نظر مقام معظم رهبری، انقلاب، مشهد
- ۶) حریری، نجلا (۱۳۸۵)، اصول و روش‌های پژوهش کیفی، تهران، دانشگاه آزاد اسلامی – واحد علوم و تحقیقات
- ۷) حضرت آیت‌الله خامنه‌ای (۱۳۹۴)، ولایت و حکومت، تهران، انتشارات موسسه فرهنگی هنری ایمان جهادی
- ۸) رضائیان، علی (۱۳۷۹)، مبانی سازمان و مدیریت، چاپ اول، تهران: نشر سمت
- ۹) رومی، فرهاد، (۱۳۹۷)، دولت اسلامی؛ چالش‌ها و موانع داخلی تحقق آن در ایران، چهارمین همایش ملی تمدن نوین اسلامی، تهران
- ۱۰) عظیمی شوشتری، عباسعلی. (۱۳۸۸). اهداف و وظایف کلی در اسلام. معرفت سیاسی. سال اول. شماره اول. ص ۹۹-۱۲۸
- ۱۱) عزیز الهی، محمد و شکری، یاسر (۱۳۹۶)، فعالیت‌های آموزشی و تربیتی ناجا در عرصه تحقق دولت اسلامی، اولین اجلاس بین‌المللی علوم اجتماعی، تربیتی علوم انسانی و روانشناسی، تهران
- ۱۲) فیرحی، داود. (۱۳۹۵). نظام سیاسی و دولت در اسلام. چاپ سیزدهم. تهران: انتشارات سمت.
- ۱۳) لمبتون، آن. کی. اس. (۱۳۸۵). دولت و حکومت در اسلام. ترجمه محمدمهدی فقیهی. چاپ سوم، تهران: نشر شفیعی.
- ۱۴) مطهری، مرتضی، (۱۳۷۰)، تعلیم و تربیت در اسلام، چاپ پنجم، قم: انتشارات صدرا
- ۱۵) مهاجر نیا، محسن. (۱۳۹۳). فلسفه سیاسی آیت‌الله خامنه‌ای (مدظله‌العالی). تهران: انتشارات پژوهشگاه فرهنگ و اندیشه. چاپ اول
- ۱۶) محمدی مزرعی، خدیجه و نادری، مهدی (۱۳۹۷)، علل ضرورت شکل‌گیری دولت اسلامی در فرآیند تحقق تمدن نوین اسلامی بر اساس دیدگاه حضرت آیت‌الله خامنه‌ای، تهران

طراحی الگوی نقش‌های مدیران بسیج ادارات.../نیک‌نام، نیک پور، سالاری و فیروزآبادی

- ۱۷) مینتزبرگ، هنری (۲۰۰۹)، مدیریت از خیال تا واقعیت، مترجم علی بابایی، چاپ دوم، تهران: انتشارات وزیری
- ۱۸) نبی زاده، محمد (۱۳۸۱)، مبانی فقهی اقتصاد اسلامی چاپ سوم، قم: انتشارات سمت
- ۱۹) نوری، عباس (۱۳۹۶)، دولت اسلامی؛ شاخص‌ها و موانع تحقق آن در اندیشه‌ی مقام معظم رهبری، سومین همایش ملی تمدن نوین اسلامی، تهران
- ۲۰) هیوود، اندرو. (۱۳۹۲). سیاست. ترجمه عبدالرحمن عالم چاپ سوم تهران: نشر نی.
- 21) li, XiuJun. (2006), Analysis of qualitative research, Qualitative Aaronson, S.A. & Reeves, J.T. (2002). Corporate Responsibility in the Global Village: The Role of Public Policy, National Policy Association, Washington, DC. PP 30-37
- 22) "Oxford English Dictionary". Oxford University Press. November 2010. <http://oxforddictionaries.com/definition/government>.
- 23) Neuendorf, Vykydal D (20۰۲), "Organizational Excellence: Approaches, Models and Their Use at Czech Organizations". Quality innovation prosperity, 22(2)

یادداشت‌ها

- ۱- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام ۱۲ آذر ۷۹
- ۲- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای هیئت دولت ۸ شهریور ۸۴
- ۳- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام ۱۲ آذر ۷۹
- ۴- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با کارگزاران نظام ۶ آبان ۸۳
- ۵- بیانات در خطبه‌های نماز جمعه تهران در تاریخ ۸۴/۵/۲۸
- ۶- بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران نظام در تاریخ ۹۲/۶/۶
- ۷- بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران نظام در تاریخ ۹۲/۶/۶
- ۸- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار با اعضای هیئت دولت، ۳ خرداد ۷۰.
- ۹- بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران نظام ۶ شهریور ۹۲
- ۱۰- بیانات مقام معظم رهبری در دیدار جمعی از دانشجویان تاریخ ۱۳۹۷/۲/۷
- ۱۱- بیانات مقام معظم رهبری در جمع کارگزاران نظام تاریخ ۱۳۹۲/۶/۶

12. Mintzberg

13. li

14. Neuendorf